

Ronde 7

Lotte van den Ouden & Emilia Bijl
Bureau ICE
Contact: EBijl@bureau-ice.nl
Ivdouden@bureau-ice.nl

Taaltoetsen en toetsbeleid onder de loep

1. Inleiding

Het Referentiekader Taal en Rekenen geldt, na voor het vo en mbo, nu ook voor het primair onderwijs. Vanaf het schooljaar 2015-2016 is het verplicht om aan het eind van groep 8 het referentieniveau van elke leerling voor 'lezen', 'taalverzorging' en 'rekenen' vast te stellen door middel van een eindtoets basisonderwijs. Welke door het ministerie van OCW goedgekeurde eindtoets afgenomen wordt, mag elke school zelf kiezen. Iedere school heeft een eigen kijk op het geven van taalonderwijs, op leren en op toetsing. De visie op onderwijs geeft richting aan de invulling hiervan. Daarbij spelen vragen een rol als:

- Wat hebben de leerlingen nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen op het vlak van taal?
- Welke lesmaterialen willen we gebruiken?
- Welke informatie en feedback hebben we nodig uit de toetsen om het onderwijs goed te laten aansluiten bij de ontwikkeling van de leerling?

Opdat iedere leerling zich optimaal zou kunnen ontwikkelen op het vlak van taal, zijn toetsbeleid en taaltoetsen belangrijke onderwerpen om met elkaar aandacht aan te geven. In onze workshop 'Taaltoetsen en toetsbeleid onder de loep' gaan we praktisch aan de slag met toetsen. Ons doel is concrete handvatten te geven om te kunnen beoordelen of de toetsen die ingezet worden om de taalvaardigheid van leerlingen te monitoren wel meten wat de school wil weten. In deze tekst leest u de belangrijkste achtergrondinformatie met betrekking tot de ontwikkeling van de taalvaardigheid van uw leerlingen op basis van de referentieniveaus.

2. Wat is het Referentiekader Taal en Rekenen?

Het Referentiekader beschrijft welke taal- en rekenvaardigheden leerlingen moeten beheersen op bepaalde overgangsniveaus in het onderwijstraject (de drempels tussen po, vo en mbo). Voor 'Taal' zijn de referentieniveaus uitgewerkt in vier domeinen:

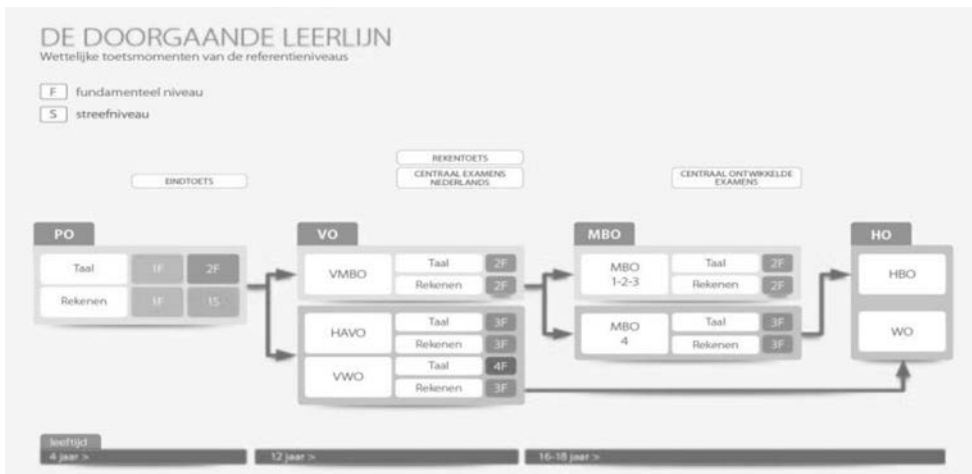
1. leesvaardigheid;
2. schrijfvaardigheid;
3. mondelinge taalvaardigheid;
4. begrippenlijst & taalverzorging.

Voor ‘Rekenen’ zijn er ook vier domeinen:

1. getallen;
2. verhoudingen;
3. meten & meetkunde;
4. verbanden.

Het Referentiekader bevat twee soorten niveaus: het F-niveau en het S-niveau. Het F-niveau is een fundamenteel niveau waarop leerlingen op een bepaald moment moeten functioneren en het S-niveau is een streefniveau voor leerlingen die meer kunnen dan het F-niveau. Ieder F-niveau omvat het voorgaande niveau. Er zijn samen vier F-niveaus en vier S-niveaus (1F tot en met 4F en 1S tot en met 4S).

Er zijn referentieniveaus geformuleerd voor vier momenten in de schoolloopbaan. Voor elk moment is er een fundamenteel niveau (F) en een streefniveau (S). De figuur hieronder geeft voor de verschillende onderwijsniveaus de F- en S-niveaus voor taal en rekenen weer. De streefniveaus voor het einde van de basisschool zijn bijvoorbeeld 2F voor taal en 1S voor rekenen, passend bij een doorstroom naar vmbo-gt, vmbo-t, havo of vwo. Het niveau 1F is het doel voor de kinderen die dit streefniveau niet kunnen behalen, passend bij een doorstroom naar vmbo-kb of vmbo-bb.

Figuur 1 – F- en S-niveaus voor taal en rekenen.

3. Waarom het Referentiekader?

Het Referentiekader Taal en Rekenen vormt de kern van de wet ‘Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen’. Deze wet is in augustus 2010 in werking getreden en beoogt, middels de formulering van leerdoelen langs een doorlopende leerlijn, doelgericht en eenduidiger taal- en rekenonderwijs. Het uitgangspunt hiervan is niet alleen de reken- en taalvaardigheid van leerlingen op een hoger plan te brengen, maar ook te zorgen voor een betere doorstroom van leerlingen tussen de verschillende onderwijssectoren.

De referentieniveaus komen hieraan tegemoet. Door het gebruik van de referentieniveaus ontstaat een eenduidig beeld van wat een leerling kan of nog moet leren op een bepaald niveau. De kennis en vaardigheden van leerlingen worden gemeten op deze vastgestelde overgangsmomenten in deze leerlijn. Door de prestaties van leerlingen te meten aan de hand van deze onafhankelijke meetlat, kan de ontwikkeling van de leerling op objectieve wijze in kaart worden gebracht. Zo maakt toetsing aan de hand van de referentieniveaus het bijvoorbeeld mogelijk om aan het einde van het basisonderwijs een goed onderbouwd schooladvies voor het voortgezet onderwijs te geven.

4. De referentieniveaus Taal

De referentieniveaus van het domein ‘Taal’ omvatten de volgende vier domeinen:

1. mondelinge taalvaardigheid (hieronder vallen ‘gespreksvaardigheid’, ‘luistervaardigheid’ en ‘spreekvaardigheid’);
2. leesvaardigheid (hieronder vallen ‘het lezen van zakelijke teksten’ en ‘het lezen van fictionele, narratieve en literaire teksten’);
3. schrijfvaardigheid;
4. begrippenlijst & taalverzorging (‘spelling’ en ‘grammatica’).

De referentieniveaus bieden concrete leerdoelen die scholen kunnen gebruiken bij het vormgeven van hun taalonderwijs en taaltoetsen. De leerdoelen geven niet alleen aan welke kennis en vaardigheden leerlingen moeten ontwikkelen op een bepaald moment (niveau), maar ook welke kennis en vaardigheden gedekt moeten worden in de toetsen (inhoud).

5. Aan de slag met toetsbeleid en taaltoetsen

Om de leerlingen goed te kunnen volgen, is een toetsbeleid nodig. Bij het vormgeven van toetsbeleid op school is het van belang om te weten waarom je gaat toetsen. Een toets is geen doel op zich; het is een middel om het ontwikkelingsproces van kinderen

te monitoren en te stimuleren. We toetsen bijvoorbeeld om de ontwikkeling of voortgang in kaart te brengen of om te kunnen evalueren. Is er geen duidelijk doel voor het afnemen van een toets, doe het dan niet.

Alleen wanneer we weten wát, waarom en hoe we willen toetsen, houden we zelf de regie. Met 'regie' wordt bedoeld het begrijpen wat leerlingen inhoudelijk moeten kunnen en kennen aan het einde van hun basisschoolperiode, en daar vervolgens, in de weg ernaartoe, passend les- en toetsmateriaal bij gebruiken. Zo kunnen leerlingen op maat begeleid worden en gerichte feedback of bijsturing krijgen.

Bij het kritisch bekijken van het toetsbeleid op school, bieden de volgende vragen hulp:

- Waarom nemen we toetsen af?
- Hoe gaan we om met de resultaten, in relatie tot leren?
- Wat zegt het cijfer of de score eigenlijk?
- Hoe zit de toets in elkaar?
- Dekt de toets de relevante toetsdoelen af?
- Hoe weet ik welke toetsdoelen afgedekt worden?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is het van belang inzicht te hebben in de kwaliteit van de toetsen die worden gebruikt op school (bijvoorbeeld de methodetoetsen of toetsen uit een leerlingvolgsysteem). Wordt bij deze toetsen voldoende duidelijk gemaakt welke inhoud getoetst wordt en op welk niveau er getoetst wordt? Een toetsmatrijs waarin de inhoud (toetsdoelen) van de toets en het vraagniveau schematisch worden weergegeven, is hiervoor een handig hulpmiddel. En hoe zit het met de kwaliteit van de toetsvragen? Om dat zelf te kunnen beoordelen, is het van belang te weten waar een goede toetsvraag aan voldoet.

Er wordt vaak gezegd dat we te veel toetsen. Een goed toetsbeleid, met duidelijke toetsdoelen en kwalitatief goede toetsen, kan zorgen voor minder maar betere toetsing: toetsing die ons de informatie over de ontwikkeling van de leerling geeft die we willen verkrijgen en op basis waarvan we de leerling op een goede manier kunnen begeleiden en sturen in zijn taalontwikkeling.